

„Denaturált Afrika (Feleséggel a fekete földrészen)” – ez a címe Széchenyi Zsigmond 1968-ban megjelent utolsó, egyben posztumusz kötetének, amelyben elsíratja a nyüzsgő vadcsordákat és varázsos élőhelyeket. Denaturált, azaz természetességétől megfosztott. A nagy vadász keserűen szemléli az egykori sátorhelyére települt várost, és megadással vesz részt – vadászat helyett – egy nemzeti parkban tett fotós szafárin

RENATURÁLT

Autóval Afrikában

Hogy mi történt Fekete-Afrikában azóta? Terjed a sivatag, zsugorodik a szavanna és a trópusi őserdő. Nemcsak az éghajlatváltozás miatt, hanem a túllelgetés és az erdőirtás következtében egyaránt. Az éhezõ lakosság egyre nagyobb arányban levadássza, megeszti vagy eladja az őserdőben élő vadállományt. Egyes helyeken bányák és meddőhányók, másutt duzzasztóművek és kiszáradt mocsarak, számos nagyváros, végtelen nyomornegyedeivel, és milliányi hagyományából kifordított, apró település tarkítja a tájat.

Vannak nemzeti parkok is, menedékül az élővilágnak. Számos jókora terület, melyeket időben védetté nyilvánítottak vagy elhagytak, ahol helyre tud állni a vadon; Földanya szentélyei, búvóhelyek a terjeszkedő ipari civilizáció elől. Miután részt vettünk a dél-afrikai Johannesburgban megrendezett csúcstalálkozón, ahol a világ minden részéről gyűltek össze a bolygónk sorsáért felelőséget érző környezet- és természetvédők, három napot töltöttünk el a közeli Pilanesberg Nemzeti Parkban, mely a

helyi természetvédelmi szemlélet egyik legjellegzetesebb képviselője.

Afrikai arisztokrácia

A Pilanesberg 25 km átmérőjű, nagyjából kerek vulkanikus képződmény. A park belseje felé vezető, elegáns kövezésű utat elhagyva, a burkolat nélküli alsóbbrendű utakon zötyögve és a vörös port nyelve az utazóban gyorsan kialakul a képzet: ez a valódi Afrika. Pedig nem az. Ezen a területen az 1970-es évek elején még farmerek gazdálkodtak; csak ekkor döntöttek a természetlen, de a vulkáni tevékenység miatt tájképileg lenyűgöző terület hasznosításáról. A területet elkezdte visszafoglalni az élővilág, s negyed évszázad óta védettséget élvez. Itt történt a világon eddig a legnagyobb arányú sikeres visszatelepítés: a nagytestű emlősállatok többségét utólag telepítették vissza a területre. Ma a dél-afrikai fauna minden fontosabb képviselője megtalálható itt: még a környezetükre igényes, nehezen alkalmazkodó vadkutyák falkáit is szabadon engedték már. Helyre-

állított, természetes, egészséges élőhely-együttes – becses darabja a RENATURÁLT AFRIKÁNAK.

A park a Kalahári felsivatagja, a szavannaöv és a Transzváli-fennsík határán fekszik. Nagyon változatos táj, nagyon változatos élővilággal. Ezen a viszonylag kicsi területen közel olyan sokféle élőlény található meg, mint egész Magyarországon. Mintegy 132 fa- és 68 fűfélének, 18 kétlábú-, 65 hüllő-, 354 madár- és több mint 50 nagytestű emlősfajnak ad otthont. Ez utóbbiak között van a nevezetes „öt veszélyes nagyvad” is: az oroszlán, a leopárd, az elefánt, a

Kizsel Vilmos felvétele

fekete és fehér orrszarvú, valamint a kafferbivaly. Bár a „nagy ötösben” nem szerepel, azért feltétlenül említést érdemel a gepárd is, a növényevők közül pedig a víziló, és az alacsonyabb rendűek közül a nilusi krokodil, amelyek szintén tekintélyt parancsoló állatok, és stabil populációik élnek a nemzeti parkban.

Oroszlánok itt, ott – és sehol sem

A három nap alatt 24 emlős- és 95 madárfaj sikerült megfigyelnünk és meghatározni. Rendkívüli élmény volt természetes élőhelyén megkeresni és megfigyelni a bo-

zótost recsegve tördelő elefántcsordákat, néhány méterről szembenézni a teljesen kiszámíthatatlan orrszarvúkkal, akik egy bátorralan csettintésre hátra fordítottak és elcsörtettek. Kihívás volt rátalálni a komor kafferbivalyra, viszont a békésen legelészõ antilopcsordák mindenütt megtalálhatók. A nagymacskák becserkészése nehéz műfaj: gondos tájékozódás, sok utánjárás és nagy szerencse kell, hogy meglássa őket az ember. Nekünk nem sikerült, pedig pontosan követtük az útmutatást: azt is tudtuk, hol és mikor csaptak le állatot, hol pihentek, merre vonultak.

Nagyon érdekesek azonban az apróbb csodák is: például a gyümölcssevő egérmadár, mely valóban úgy kúszik a fán, akár egy rágcsáló. Hihetetlenül szemtelének a tokók; hatalmas csőrükkel és érdekes mozgásukkal sokáig elnézegeti őket az ember. Elképesztő látvány a kori-túzok, mely három méteres szárnyfesztávolságával képes álló helyzetből felszállni. Lenyűgözőek a színpompás fényseregélyek és az afrikai szalakóta.

A farmok helyén másodlagosan kialakult vegetáció szintén tökéletes díszleteket nyújt, s a látogatót gyorsan magával ragadják a népes csordák vándorlásának vagy a borjával legelészõ orrszarvúanyának gyakran természetfilmekbe illő képsorai; ebben a hangulatban szinte észrevétlenek maradnak a duzzasztott tavak gátjai vagy a vízben álló elpusztult fatörzsek. A természetesség látszatát támasztja alá a fajok közötti egyensúly: az egyetlen jószág, amelynek szaporodása fittyet hány az elméletre, az elefánt, ezért a parkból rendszeresen áttelepítik a hatalmas károkat okozó ormányosokat.

Szelidített szafári

A park kezelői figyeltek arra, hogy a növény- és állatvilág mellett bemutassák a kőzeteket, a földtani képződményeket, a tájat és a kulturális emlékeket egyaránt. Az egykor itt élt farmerek egy része szíves-örömmel költözött az ország más vidékein felajánlott cserébirtokokra, a bennszülöttek azonban – ahogy ez lenni szokott – ragaszkodtak ősük földjéhez. A megoldást egy Afrikában gyakran alkalmazott módszer hozta: a törzseket kitelepítették a park határain kívülre, a sírok és más kultikus helyek pedig bennmaradtak. A leszármazottak ma fa- és kőszobrokat árulnak egy-egy nagyobb fa árnyékában.

A Manyane komplexumban laktunk, magyar utazó számára is méltányos áron. Minden szolgáltatás rendben van, minden pontosan működik és tiszta. A kapuknál részletes vezetőfüzet, térkép és fajlista kapható, kifejezetten olcsón. A látóvalók meg vannak jelölve, tájékoztató táblák közlik a tudnivalókat. A Manyane körüli néhány négyzetkilométeres területet kerítették el a parkból; ezen belül nincsenek veszélyes nagyvadak, de itt is rendkívül változatos az élővilág. Ezen a területen szabadon lehet sétálni: gyalog mehetünk, megérinthetjük a növényeket, és láthatjuk az alsóbbrendű állatokat is. Van itt egy tanösvény, amelyen személyes kapcsolatba kerülhetünk az élővilággal. Itt sem hiányoznak a majom- és antilopcsapatok, a rengeteg madár, melyek változatosságot lopnak a kempingezők életébe. A játékos cerkófok és mókusok

elől mindent el kell zárni, és struccok legelésznek a szálláshely körüli gyepen. Útközben betérhetünk az oktatóközpontba, egy helyreállított vaskori tswana falucskába, valamint egy röpdébe is, ahol helyi madárfajokkal lehet előzetesen ismerkedni. A vendég a nyugati kényelem és a helyi, hagyományosnak nevezhető építészet keverékeként emelt bungalóban éjszakázhat, hogy aztán a hajnali derengéssel együtt kelve saját autójával hajtson át a vasfüggönnyet is megszégyenítő kerítésen.

A VADON segélykiáltása

A renaturált természet ugyanis még egy elefántcsorda számára is áthatolhatatlan barrikád veszi körül. A villanyoszlopszerű tartók között háromméteres vaskerítés, rajta néhány sor szögesdrót, amely villanypásztorként is funkcionál, a kapuk környezetében a vadak mozgását lehetetlenné tevő vasrács és elektromos vezetékek hálózata borítja a földet. A kerítésen négy kapu van, amelyeket reggel nyitnak, este bezárnak a pontosan megadott időben. Ekkorra el kell hagyni a területet. A parkon belül a gépjárműből kiszállni szigorúan tilos, tekintettel a veszélyes ragadozókra. Ez alól kivételt jelentenek az e célból elkerített megfigyelő- és piknikezőhelyek; ezekből összesen talán tíz van az egész park területén.

A sikerek és a látszat ellenére ne feledjük: ez a park, akárcsak Afrika sok más természetvédelmi területe, nem más, mint jó természeti adottságokkal rendelkező szabadtéri állatkert. A pénz itt is mindenek fölött áll, bevételt pedig a látványosság hoz, és nem a természetesség. Arra, hogy valóban elsődleges, még nem degradált területek kerüljenek védelem alá, egyre kevesebb a remény. Széchenyi Zsigmond és Kittenberger Kálmán korában olyan lehetett egész Fekete-Afrika, mint ma a renaturált Pilanesberg kicsiny foltja. Ma azonban ötször annyi ember él Fekete-Afrika földjén, mint amennyit az ökológiai eltartóképessége alapján ellátni tud. Az itt élők többsége éhezik, nincs ivóvize, betegségek tizedelik. A renaturált területek, a vadon újjáélesztett foltjai még kevesebb embert tudnának eltartani a mai feltételekkel.

Ám ha a természetes élőhelyeket és azok változatos élővilágát elveszítjük, akkor mi magunk is elveszünk. Ha összefogunk, talán még rendbe tudjuk hozni ezeket a dolgokat. E kérdés megoldásán fáradozott a Johannesburgi Csúcstalálkozó is, de nem feledkezhetünk meg az egyéni felelősségünkéről sem. Tegye meg mindenki a tőle tehető a VADON megőrzése érdekében!

Barta István – Kiszél Vilmos